

טעמי המצוות במשנת השפת אמת

שפת אמת פסח ב"ה מימים ראשונים של פסח תרל"א. מליל א'

בשאלת החכם מה העדות והחוקים. ולכאורה איך שואל טעם על חוקה. אך כי באמת כתיב מגיד דבריו כו' חוקיו כו' לישראל שבנ"י יודעין טעם גם בחוקה והוא ע"י שמאמין ועושה החוק באמת אף בלי הרגשת הטעם עי"ז זוכה לידע הטעם ג"כ. והוא עצמו ג"כ אכילת מצה אף שהיא בלי טעמים רק כמו שהיא. רק מה שמונע מאכלים אחרים כדי להיות נדבק בטעם המצה. עי"ז מרגיש דביקות במצה אף שאינו משיג הטעם. וז"ש אין מפטירין כו' :

שפת אמת ויקרא פסח תרל"ד

כנגד ארבעה בנים כו'. נראה שהוא נגד הארבע לשונות של גאולה. שהגאולה הי' מכל הד' גליות. ושאלות הללו יש בכל איש ישראל. מצד חקירות השכל שע"י היצה"ר מהרהר אחר החוקים ועל זה צריך להיות התשובה מוכן בלב האדם כי לעשות רצון השי"ת יש מזה יותר טעם ושמחה מהבנת טעם המצוה. וזה אין מפטירין כו'. שטעם מצוה של מצה אף שאין בו טעם. מתוק לו יותר ממטעמים. והרשע פורק עול ממש. מה העבודה. ואומרו לכם פי' מה כוחו של בו"ד לעבוד להשי"ת. ועי"ז מהרהר אחר השגחה עליונה כמ"ש בספרים. והתשובה. בעבור זה. פי' ע"י שהוא בו"ד ואין לו שכל כראוי חשוב לפניו ית' עבודתו יותר ממלאכי עליון. ושאלת התם ע"י התמימות כשהקב"ה נותן איזה הארה בחסדו בא האדם לידי התנשאות באומרו מה זאת. וצריך לידע שהוא רק בחסד עליון. וזה התשובה בחוזק יד כו' בלי זכיות האדם. ושאינו יודע לשאול הוא בגלות המר שא"י כלל איך לפתוח הלב ועי"ז נאמר את פתח לו. ועי"ז נותנים השבח. שגאולת מצרים הי' בכל הד' מיני גליות בכלל ובפרט שנמצא בחי' אלו בכל אחד מישראל. ונק' בנים שבאמת נגמר הבנין ע"י החקירות הללו בלב האדם כשזוכה לבוא לדרך האמת ולצאת מהבלי עולם הזה ועניניהם :

שפת אמת ויקרא פסח תרס"ב

רשע אומר מה העבודה הזאת לכם ולפי שהוציא עצמו מן הכלל כפר בעיקר כו'. פי' כי החכם עושה הכל לשם שמים ואפילו שאינו מבין

ומרגיש הטעם. יודע ומאמין שכל המצות צורך גבוה. ועי"ז בא אח"כ למעלה עליונה ומבין ומרגיש הכל בעצמו. והרשע עושה הכל לגרמי וכיון שאינו רואה עתה ענין הגאולה אומר מה העבודה זאת לכם מה תועלת לכם בזה. ובזה כופר בעיקר. כי עיקר הכל צורך גבוה. ולכן הקהה את שיניו בעבור זה עשה ה' לי. שהרי אני זכיתי לראות ולהבין הגאולה כמ"ש בעבור זה שרואה בעין. לי ולא לו שהוא בעצמו מעיד על עצמו שאינו רואה וזה הקהה את שיניו. ומ"מ על ידי התשובה שרואה שהחכם שעושה לשם שמים מבין בסוף הכל בעצמו. גם הוא מכניע עצמו וחוזר בתשובה. ולכן אמחז"ל בפסוק ויקדו וישתחוו על בשורת הבנים. אף על פי שבבן רשע מיירי הפסוק. רק משום שגם הוא מתפעל בהגדה זו. וכעין זה שמעתי מפי מו"ז ז"ל:

שפת אמת פרשת בראשית תרנ"א

ובאמת בכל המצות כן הוא. לבד הטעמים שנתגלה לנו. יש לנו לעשות המצוה לשמה כרצונו ית'. ולכן אחר הפרטים שזוכין להשיג מ"ב ומ"ק ויצ"מ אומרין סתם ושבת קודש הנחלתנו להיות לנו חלק בקדושת השבת בעצם שהיא למעלה מהשגתינו והיא נחלה שאין הפסק. כי עיקר השמחה לבני"י ביום השבת שמתגלה הארה קדושה בעולם ועי"ז מברכין מקדש השבת והוא עדות לבני"י. שמצפין להיות הקדושה נמצאת בעולם. לכן זכו שינתן לנו שבת קדשו באהבה:

שפת אמת פרשת וישב [תרמ"ד]

בפסוק וימאן ויאמר אל אשת אדוניו כו'. פי' בתחלה מיאן בעבירה בלי טעם רק כמ"ש חז"ל אל יאמר אדם אי אפשי בבשר חזיר. רק מה אעשה אבי שבשמים גזר עלי. ואמת שע"י יראת שמים זה זוכין אח"כ למצוא טעמים לבחור בטוב ולמאוס ברע. לכן ע"י וימאן בא לנתינת טעם כי החכמה של האדם הבל. ויש בו כמה טעותים. אבל החכמה והדעת שבא ע"י יראת שמים היא האמת. וז"ש חז"ל כל שיראת חטאו קודמת כו' חכמתו מתקיימת. וכי הן יראת ה' היא חכמה פי' החכמה הבאה בכח היראה. ויתכן לומר ויאמר אל אשת אדוניו שכל הטעם היי רק להמשיך גם אותה. ואפשר זה שאמרו חז"ל שכוונתה היה לשם שמים זה נעשה לבסוף ע"י המשא ומתן שהיי ביניהם. ובדברים אלו נצנצה בה הרהורי קדושה אם כי מקודם היתה מרשעת ממש:

שפת אמת פרשת משפטים [תרל"ד]

ואלה המשפטים אשר תשים לפניהם אא"ז מו"ר ז"ל הגיד בשם הרב מפרשיסחא ז"ל שיהיו משפטי ה' קודם חיות האדם וזה לפניהם והוא ענין הקדמת נעשה לנשמע כו'. גם ברש"י ז"ל מה הראשונים מסיני כו'. ופרשנו עפ"י דברי מו"ז ז"ל שגם משפטי ה' אף שיש בהם טעמים. עכ"ז כל הטעמים ע"י רצונו ית' והוא העיקר. והטעמים נמשכים אחר רצונו. וז"ש שהם מסיני. אף שהשכל מבין שכך צריך להיות עכ"ז הכל ע"י שכך גזרה חכמתו ית'. וז"ש אתה כוננת מישרים פי' שע"י רצונו יתברך נעשו משפטי ישרים וכל העולם מודים ומבינים שישר משפטיו שכל הדעת נמשך אחר רצון השי"ת כנ"ל. וכן צריך להיות ציווי השי"ת קודם לשכל האדם וזהו לפניהם כנ"ל. ובנ"י הקדימו נעשה לנשמע פי' שהי' חביב אצלם יותר מה שזוכין לעשות רצון עליון ממה שיבינו הטעם של המצוה. ועי"ז זכו שיבינו גם הטעמים כי מקודם ניתנו הדיברות אח"כ המשפטים. וכ"כ מגיד דבריו הוא הנהגתו יתברך בלי הבנת הטעמים אח"כ חוקיו ומשפטיו כו' וכן הוא בכל מצוה בפרטות כמו שמקיים האדם בפשיטות בלי השגה כראוי רק שרוצה לקיים מצות השי"ת זוכה אח"כ להבין הטעם. וז"ש רש"י ז"ל לא תעלה על דעתך כו' ותמוה וכי מרע"ה אשר מסר נפשו בעבור ישראל לא הי' חפץ להבין לבנ"י הטעמים. אך כי באמת העיקר לקיים מצות השי"ת בלי הבנת הטעמים. רק שהשי"ת אמר שבנ"י זכו ע"י הקדמת נעשה לנשמע שיבינו גם הטעמים כנ"ל:

שפת אמת פרשת משפטים [תרל"ה] ר"ח אדר ראשון

ונראה שלכך עלה ע"ד משה רבינו ע"ה שלא להגיד לבנ"י הטעמים כי ירא שע"י יהיו מחוסרי אמונה כנ"ל והקב"ה הבטיחו כי מוכנים בני ישראל לקבל הטעמים ושידעו שהכל מהקב"ה הוא כנ"ל. ובנ"י זכו לזה ע"י קבלת הדיברות שהקדימו נעשה לנשמע. ופי' זה שהי' חביב בעיניהם יותר לעשות רצונו ית' מנשמע שהוא השגת הטעמים כנ"ל. לכן זכו להשיג הטעמים ג"כ כנ"ל. וכלל הדברים כי המשפטים הם פנימיות הדיברות כי הטעמים יותר פנימים מגוף המצות. וז"ש מגיד דבריו מקודם ואח"כ משפטיו כנ"ל. ופי' אשר תשים לפניהם כי הקדוש ברוך הוא נתן לבני ישראל אשר גם לדבריהם יהי' להם כח זה שעפ"י דבריהם יהי' נמשך החן והטעמים כמו דבריו של הקדוש ברוך הוא שנאמר אתה כוננת מישרים כנ"ל. וזה ענין תורה שבע"פ שבני ישראל זוכין לחדש דברים שנחצבו לפניו ב"ה וז"ש אשר תשים לפניהם שיהי' בכחם להמשיך משפטי השי"ת והבן:

שפת אמת פרשת פרה [תרל"א] תשא ופ' פרה

וכתיב זאת חקת וכתוב במדרש שאוה"ע אומרים מה טעם כו' חוקה חקתי כו' אמרתי אחכמה כו'. כי וודאי גם לפרה יש טעמים. אבל הם למעלה מעולם הטבע. וע"י שבני ישראל מקבלין החק אף בלי טעם. זוכין לטעום גם מבחי' הטעם. וכמ"ש לך אני מגלה טעמי פרה שמשה רבינו ע"ה הוא בחי' הדעת ושלימותן של ישראל.

שפת אמת במדבר פרשת בהעלותך [תר"מ]

בהעלותך את הנרות אל מול פני המנורה כו'. במד' כי אתה תאיר נרי כו'. כי באמת הכל שלו וגם כח המצוה הוא רק לעורר שורש המצוה למעלה ע"י הכנה של המצוה למטה. וזה בפרט כל מצוה הנק' נר כמ"ש נר מצוה. והאור הוא מהשי"ת. וע"ז נאמר תאיר נרי. הפנימיות של המצוה. וכן בכלל ישראל בהיותם אחת שורה עליהם ברכת השי"ת. וזה ענין השבת שכל ימי המעשה יש לבטלם ולהעלותם ע"י השבת שהוא דמיון בטילת ששה הנרות לאמצעי והשבת שהוא נר האמצעי אעפ"כ עיקר ההארה ע"י שבו מתאחדין ברזא דאחד יש להם עלי' אל השורש שהוא אור שבעת הימים למעלה מכל השבעה. והוא נק' מול פני המנורה. ועל ב' המדריגות נאמר. תאיר נרי על יום השבת. יג"י חשכי על ימי המעשה. שהשי"ת מסייע גם בזה להטות ימי המעשה אל השבת. וכן פרשנו ענין הבונה בשמים מעלותיו. וכתב במדרש כשאגודתו על ארץ יסדה. שהוא ג"כ כנ"ל שכפי האגודה למטה בימי המעשה לבטלם אל השבת שהוא השורש שנאמר עליו בונה בשמים. וכבר פרשנו במ"א כי מדריגת מרע"ה הי' למעלה מן הטבע רק שבנ"י נפלו ממדריגתם הוצרכו לבחי' זו ואגודתו על ארץ לכן נאמר אספה לי שבעים איש. ובאמת נראה שהמסעות גרמו זאת. כי בודאי הלכו בני"י של אותו הדור כל המקומות המסוכנים שהכינו דרך עבור דורות השפלים כדורות שלנו. וצריכים אנחנו לשוב על כל החטאים שנזכרו בתורה על אבותינו כי הכל הי' בעבורינו. ולכן כשהיו באים למקומות החשכים היו צריכין עצות כדאיתא במד' המשל בנין על ספינות מקושרים. היינו כשאין המקום יכול לקבל הקדושה צריכין להעשות אגודה אחת וע"י מתרוממין בני"י ויכולין לקבל השראת השכינה. וזה ג"כ ענין בהעלותך את הנרות שהיא התרוממות נפשות בני"י. וכמ"ש לעיל שלכן כתיב לשון עלי'. כי הדלקה זו הוא רק לעורר השורש להיות עלי' לאלה הנרות בנרות שלמעלה כנ"ל: